

<p>کہ سرخرو سے شوم گرفتید ہے جامی کہ مرد بلبلی و تو در شکستہ واسے چہ باشد از شب مارا سحر کئے نامے کہ بے کرشمہ درین دل نینزل گامے کہ بہت سوختہ جانی کشیدہ در جامے کہ بیج زندہ نگیرد بر آتش آرامے</p>	<p>رجام خویش فروز تیر جسدہ لبیرم کجے خیر بگل بود سان اسے باو چنین کہ صبح سعادت ہمیر درخت خوشم من ارچہ کہ در وقتہ در دل بہت چہ پوست باز گنم با تو دل غنہان را دلے کہ پیش جنت لاف صبر و مردوست</p>
---	--

<p>دستاویز شماره</p>	<p>بود فضول خسری تو از خسرو بجان عمر کہ این نسیم است آن وامے</p>	<p>غزل ۹۰۳ از دیوان</p>
----------------------	--	-------------------------

<p>کہ کبک مقصد بر خود زخم جو خیرا سے اگر باغ رو سے با چنان گل اندامے در ان زمان کہ جو خورشید بر سر با سے کہ نام حال مرا بہ زبرد سر انجامے کہ آتشے تو خاشاک در میانے دلہم کہ بود گوارا نش و فوج آتھامے اگر کم ست ز پروانہ تر ہے جامے انکر وہ بارہ کجے پر بہن بید نامے</p>	<p>نہ از دست کہ گویم کبک خوش گامے تر شرم سر گر بیان فرور و غنچہ چو زورہ زیر و زبریشونہ مشتاقان اگر تو نے بسر انجام مدد من خورشید بے مینہ میگذر و ہر دے و میوزے گنشت سیر طوفان آتش شوق کسیک لاف زو از سوز عشق شمع و شان چہ راکش ز گر بیان عشق سر آن کو</p>
--	---

<p>تلفظ بہتر نحو</p>	<p>بنا ز بہر موس جان بکام دل خسرو کہ بہت ہر چہ را مروئے بنا گامے</p>	<p>غزل ۹۰۴ از دیوان</p>
<p>بوئے کہ بہت تندہ سوئے کہ میروے</p>	<p>اسے با و باز بر سر کوئے کہ میروے</p>	

با آن نسیم خوش کو تو داری ہرستان بندان گل شکوہ کہ مست بزر باپی زنگوہ کز تو طرہ سنبیل معطرت خوش مشو و دلم کہ گزر میکنی باغ آنجا بسی بگو کہ جہانے و لے اسیر	جائے و گز بگو کہ بوسے کہ میر و سے در حبت مجوی زوی کو بے کہ میر و تو بہر بوسے کردن مونسے کہ میر و سے وانی بہر گز و گلشن روئے کہ میر و سے در کوئے تو و وان تو بگوئے کہ میر و سے
---	---

غزل ۹۰۵ از دیوان

خسرو ز تشنگی مایان ہجر سوخت
 اے آب ز تری تو بچوئے کہ میر و سے

وسط البحرہ شعرا

و دم کہ لاف زوی از کمال و انانے رمی اگر چه کہ جان من از تو تھانست در انظار نیسے ز تو برا و صبا اگر چه عسر صد عالم رست از خوبان چو وصل نیست مرا قرب تو ہنیم پس چو بگفتنایے بر دوستان خود کم از آنکہ و دم کہ زفت نیار و یاد ہم حیرے در میر جائے عمر و نامد آن گفت دار	بگو کہ چون شد از اندیشہ تو سووانے بجان تو کہ بجان آدمم ز تھانے کہ بہت عمر گرامی سیا و پیانے سیا کہ از ہرہ عالم مرا توئے نانے کہ آستان خود از خون من بالانے مرا طفیل بہر سنگار فرمانے از ان مسافر آوارہ گرد ہر جانے کہ زیر پا بکشم و امن شکیبانے
--	--

غزل ۹۰۶ از دیوان

بند باز میا مد جو خسرو از خوبان
 رہا ش کن کہ تبیر و کتون بر سوانے

شعرا ہند شعرا

ہر بار کہ تو در دل شب در دلم آنے ایجان و مدماندہ کہ یاد ہم کنی، بیج	خون دلم آید و و ویدہ بروانے شہر یاد کہ جانم لب آمد جدانے
--	---

<p>آگے جو خرا مان ورنے را وہمہ خلق جانم بس زینت مشکل تو کشیدہ بے وین روی تو چہ گویم بجز روزم اسے شاہد مرست بر موسے کشانم چون طبل آموختہ باشکر و روت خوشوقت من آندم کہ کشم با وہ بیادوت</p>	<p>با آن روش و ناز چہ گویم چہ بلائے بیچارہ من آندم کہ در پیش من آئے یارب کہ تو این روز گتے را نہائے تا در سر و کارت کتم این زہر ریائے ورنبد بمرم کہ نہ ام خوش بر ہائے چون جان بستم بر سر کویت بگدائے</p>	
<p>غزل ۹۰۶ از دیوان</p>	<p>ہر شب منم و خاک سکر سے تو تار روز ای روز و شب اندر دل خسرو تو کجائی</p>	<p>وسط البحرۃ شعرو</p>
<p>تو اسے پس کہ ازین سو سوار میگذزے زودستان کہ بچو لانگہ تو خاک شہد ہزار دل بدوال عنانت آویزان جراحتے بجز این نیست آستیا یان را چہ میریے کہ فز و نست در دم ارجہومی تو مست خواب چہ دانے کہ با چہ میگذزے تو در ورون دل تنگے چلی ہر شب قرار وصل خوش است ارجہ ویری بسیم</p>	<p>مراکش از بہر اسے شکار میگذزے بشوخے تو کہ اسے شمر سار میگذزے تو بر شکستہ از نشان سوار میگذزے کہ آشنائی و بگاہتہ وار میگذزے ہزار بار بجان نگار میگذزے وران دلے کہ بشہائے تار میگذزے گلی دلے بدلم چو چار میگذزے دلے چہ سو کہ زود از قرار میگذزے</p>	
<p>غزل ۹۰۷ از دیوان</p>	<p>بلاست نالہ خسرو برون میا زین پیش کہ مست میر سے دور چار میگذزے</p>	<p>عزۃ الکمال شعرو</p>
<p>اسے نہر و بلندت را صدقہ نہر گامے</p>	<p>ہست از رخ گل زیت از رخ گل دامے</p>	

<p>یک مردہ اگر صیغے کر دے بر جا ز نذرہ خوشیدر خان تو یک ذرہ چدم گم کر دو گوئید بدر جا من می ندرم لیکن عقل و دل جان تن شد ہنرم عشق آرسے بے دوست و لم با گل آرام نیکر دو اسے مرغ کسے نالی از ہر گلے چندین در چشم و لب خوبان گر جو رہا بند</p>	<p>صدر مردہ کنی ز نذرہ ای شوح ہنرنا سے در کلبہ تار یکم گر جا پشت کنی نسا سے ماندہ ست گر ما بنم ورنجہ خود کا سے ماشاک بے سوز و نا چختہ شود حامی کو در چین آنکس رو کو بود آراسے بارا کہ نذیر سے رخسار گل اندا سے طفلیست کہ خوش کرد و از شکر و بادا سے</p>
---	---

غزل ۹۰۹ از دیوان	در قید ببرد آہو خسرو و جسم گسیرو بر صید بود لایب در کشکش واسے	عزۃ الکمال شعرا
------------------	--	-----------------

<p>تا نور و سنے چو ماہ نہا سے نیم بالاسے تو نباشد سرو بتماشا قدم چہ رنجہ کنے گوئے از حسرت نبات لب بتہ زلف را بگو بار سے بے توجہ نون لفت تو شب آمد م</p>	<p>نموان ویدہ روی بیاسے کہ تو سر و نام بالاسے کہ تو سرتا قدم تماشا سے شیشہ گزشت چرخ بیاسے کاسے فلان در کہ نام سو واسے پہ بود گر برفق پیش آسے</p>
---	--

غزل ۹۱۰ از دیوان	بوسہ چند بندہ خسرو را بر لب خودیر آب فرمائے	قبیۃ شعرا
------------------	--	-----------

<p>یک رہ کین بغمزہ جادو اشار سے چندین شہر و زو سے ولہا کجا شود</p>	<p>کا قدر زفتہ در ہم آفاق غار سے وز دیدہ گز چشم تو بود اشار سے</p>
--	--

<p>انرا کہ میکشے بہ ازین نیست خوبهاش گر بے رخت عمارت عمر کند سپہر گویند دوست وعدہ شمشیر میدہم</p>	<p>کز سر کنیش زندہ گرانے زیارے با و اتراب یارب از نسیان عمارے آن بخت کو کہ یابم ازین بہ بشارے</p>
---	---

<p>غزل ۹۱۱ از دیوان</p>	<p>سوز فراق حسرو اگر سوزت مریج والی کہ آتش نبود بے حرارے</p>	<p>غزۃ اکمال شعر</p>
-------------------------	--	----------------------

<p>ما را در از رویت بگذشت زندگانے چشمت کشت مارا باشد بین قصاصش گر این تن چو موم بودست بر تو گوئے شک آیدم ز تیغ بر عاشقان دیگر یون بزم رحیم بر من مبارک آمد شکر غم تو گویم کز دولتش ہمیش بامعز خود خوشم من بر من معذگ کہ</p>	<p>باقیت تا دوسہ دم در یاب گر توانے کز دور مردن من نباشش نہانے تو ویرزی کہ اتک برویم از گرانے این لطف ہم مرا کن از بہر آن جوانے مردن بر آستان ایجان زندگانے با دیدہ در شراہیم با دل بردستگانے تا بیشتر نگردد این داعیہ سے مانی</p>
---	--

<p>غزل ۹۱۲ از دیوان</p>	<p>بے اولار حسرو کم جو قرار و سامان کو رسم صبر و اندر لکن چنانکہ دانے</p>	<p>بقینہ شعر</p>
-------------------------	---	------------------

<p>ہوں گتست پروانہ ز بہر خوشین سوزے چہ آتش مینے ز نسیانم ای دور از تو چشم گر از بے مہری شہیت گل کردم بنا میر و چو دیدی مردم گفتی کہ روزے روی یابم سکت ہم میر و وار من توانی مردمی کردن</p>	<p>بیاد خانہ روشن کن ز بہر مجلس افروزے دل و جانست آخر ز سیدت انکہ دیوے کہ آموزد کمان بر دست دارم کمن توزے چنین روزی ہم در زندگی معنی تو در روزے کہ چون مار و کتم طوفش بہ تیر تو بازیش بر روزے</p>
--	---

عزۃ الکلیان شورا	چنانچہ ایکسے در خون خسرو و خیم بد خورا برحمت رو نافات کشتن بر آنوری	غزل ۹۱۳ از دیوان
------------------	--	------------------

<p>من دولے و شبے دیواسے ستمنے چہ طاقت آرد ز آلے نسیر و تمکنے فرشته را چه غم از بار سالی جو منے ز تگنائے کفار و در جان و شمنے که نیست خرنخے نو نیا سکونے ز خانمان بد افتاده بهر شکنے بقدر سوز که کم نیستم ز بر منے که بس گران نبود در سفر بهر پیر منے</p>	<p>کشان دل ہر سوے گلے دسترنے گر بخت عقل ز سو ماے عشق بر حق تو بیار ساقی و در نامہ سیاہ سین نیر جان مقصدس و در انتظار سوخت گلوے یک سخن و خوش کیش جو فریاد م من از دو کون بر افتادم از کنتر راست چوبت پرست شدم و در خم نایبہ کوسے تو چاک سینہ نہ بنیے ز چاک جامہ رخ</p>
--	---

بقیۃ شعر	مثال خسرو و اگر عاشقے ز دوست از اک نیافت کحل و فایتم بسج غم ز دلے	غزل ۹۱۴ از دیوان
----------	--	------------------

<p>پریشانی ز نفس آرزو راہ خرسدے کہ کہ کہ ممکنے بر گریہ تلخ شکر خندے ہر جنبش زندان کا مگر از وصلیت خرم قدے دل و صبری تو داری کمر ہم بود بخندے سبا و اسج ما در را چنین بود ز فرزندے</p>	<p>گذشتن کین دل زارم شکلیا بود کج سے جز این شیرنی اندر عیش تلخ خودی بنیم کو از این باد برب جان و دلہم از فراق چون چو پختہ کے برے سامان جان من انی بنیم پیر و لرم ہمہ وز سیدہ من و نبال کار خود</p>
---	--

بقیۃ شعر	گلو آنکے چند کو ناشک با شد مریم جانم کہ خسرو از تبرک او تبرست ہر بندے	غزل ۹۱۵ از دیوان
----------	--	------------------

<p>خوش آن شہنا کہ آن جان جهان مہمان من بود گدائی مسکینم از وقت خوش را از دور و لہا نمیکرد و فراموش از دلم ہائے نگارنیش من محروم را چندین نعم از چشمے نبودیم ہر آن داغ عم جا ترا شو درین حیرت من در ول مرا گویند بر جا دار ول کا یام عیش ستاین</p>	<p>جراحتہا کہ او کردی لیش و زمان من بود سے کہ آن گنج روان در خانہ ویران من بود سے کہ جابی کہ گئے برویدہ گریبان من بود سے اگر تران کوی مشتے خاک و امان من بود سے کہ کاش آن داغ اسپش بر ول بریان من بود سے گذشت آن کین تل دیوانہ و غریبان من بود سے</p>
--	--

<p>غزل ۹۱۶ از دیوان</p>	<p>دل رفتہ نباید باز رہا کے توان رفتن رہا کن خسرو اما از آمدی گذران من بود سے</p>	<p>عزۃ الکمال شعرا</p>
-------------------------	--	------------------------

<p>ساقی بیا کہ موسم عیش است و میم و بیے رخ بر فروز و زلف مسلسل من گرو سر را از رو سے خوب تو نسبت کجا کتم شکر شد از خجالت لعل تو آب وار خطا مسلسل تو چو دور تر گرفت روح مجھے تو و غفلت معیور سے بت گرچہ دید زلف و رخ و عارض ترا طے کن حدیث عقل بیا جام کے بیار لب بر لب نگار نہ از دست میدہ</p>	<p>یخو کہ لالہ کون شو از باوہ ری دستے تا بشکند جمال تو با زار میم و بیے اسے رویت آفتاب لب شبنم و گل سے برگر و میم و بیے چو کشیدے تو خے و طے کر و نہ عاشقان بعد از سے دوا و دستے اسے عقل در روح مثل تو نا و بیہ از دستے از شرم کر و نالہ صد سال طے و بیے تا داغ مہر او ہم آسے و لام و بیے عالی ملالہ از قدح و باوہ میم و بیے</p>
--	---

<p>غزل ۹۱۷ از دیوان</p>	<p>می خور مخور عم دل و دین خسرو او کہ ایکشا بدم خسرو آفاق لام و بیے</p>	<p>عزۃ الکمال شعرا</p>
-------------------------	--	------------------------

<p>اسے بادِ سلام و لہم آنجا برسائے کیا ررسانیش سلام ہمہ عشاق این پیرین چاک بخون غرقہ کہ دارم ویرنہ پیاسے کہ برون دادہ ام از دل کریم بخون دل خود چہرہ منتش</p>	<p>یوسے ز لہم کرفت آن بار بسائے صد بارش از آن برین تشا برسائے پنهان بری از من و پیدا برسائے پرورد و بخونہا سے دل آنجا برسائے این قصہ بران پوست دلہا برسائے</p>	
<p>غزل ۹۱۰ از دیوان</p>	<p>بر خسرو و عمکین گذرا سے دوست ہمارا کہ عمر سیت کہ امر و زلف بر دایر سائے</p>	<p>بقیہ نقتہ شرہ</p>
<p>بنائز ہر نفس از سوی من گذر چہ کئے اگر چہ نہیں کہ تو بے نیم شب رو بر بام کیجے کہ شمرہ ابروت بہر نقہ بسست خدا سے از پیے دل برون آفرید ترا چو ہر چہ کردم اما تم نبود از دست نعوذ باللہ امید وفا و پس از تو اگر مجھے طلبے با بکشتہ نہ بے</p>	<p>بہین کہ این دل من خون کنی و کر چہ کئے تبارک اللہ تا بر سر قرچہ کئے بگرد و ز سے موا ہمیر حشر چہ کئے تو موسے بہرہ پانی لیسر بر چہ کئے کنون ز دیدہ نخواہم کشید بر چہ کئے من استوار نذارم تر اگر چہ کئے ترا کہ نیست میانے بگو کر کئے</p>	
<p>غزل ۹۱۹ از دیوان</p>	<p>ز بیج خسرو گفتم ہمیشہ بر خسرو کنون کہ رو سے دل از دست شد خدر چہ</p>	<p>غزۃ الکمال شرہ</p>
<p>اسے جان میں رفتہ بہ تن باز کے آئی جانے کہ تو آنہ دور سے رو سے تو ببرد شد جان جناحے بنان گیری تو تنگ</p>	<p>و سے سر و خوامان مجھیں باز کے آئی تا زندہ شوم باز میں باز کے آئی تران باد تو اسے بر من باز کے آئی</p>	

<p>مارا و طے تنگ و تو خود کردہ بصیرا</p>	<p>در ظلمت زندان وطن بازگے آئے</p>
<p>غزل ۹۲۰ از دیوان</p>	<p>سر پایہ خسرو و جہان خیر سخنے نیست عمر کے کہ تو رفتی بسمن بازگے آئے</p>
<p>بفراغ دل روی و نظر کے بخور ہوئے نہ بیست با جوانان مجھیں شکر و لیکن نفس با جز آمد نظر کے نہ میرہ زوش بخدا کہ شکم آبد ز رخت ہمیشہ خود ہم دل من کہ شد نہ نام و شد آن جب مارا پر میرا تو از ابطیب آدے کشف غزل ۹۲۱ مکن ای صبا شوش نہ رفت آن جو از رنسا رو مکن راست بجای کہ تو باشی گفتے کہ جو مینی نوح مارا غنم جان خور شاید کہ نیار و منظر ملک جہان را خلقے بدم سر و میر نہ بدرت ز انکہ</p>	<p>بہ از ان خیر شبا ہی ہمہ پاسے دہوئے ہوس جمال خوبان زود بزرگ ہوئے بجز این تماند مارا ہو سے و آرزوئے کہ نظر و ریح باشد جہان لطیف آدے کہ برفت عمر و نامد خیرش ز مہج سوئے کہ جو بر دست پاسے بظاہرہ چو آدے کہ ہزار جان خسرو بفا و تار موئے شہ گر راست کنی طرہ بلا سے تو کہ باشی از جان کہ کند ما و بجائے تو کہ باشی در کلبہ اخراں گدا ئے کہ تو باشی خورشید تبا بد بسرا ئے کہ تو باشی</p>
<p>غزل ۹۲۲ از دیوان</p>	<p>خسرو اگر از ملک تو آید سخن عشق حسدت رہے شہر لائے کہ تو باشی</p>
<p>مست آمدہ باز ہمہ ان کہ بودے اسے پار جدا ماندہ و کنگ کہ جتے دیوانہ من بر سر کو سے کہ گذ شتے</p>	<p>دائم شکر سے از شکرستان کہ بودے اسے یوسف کہ گشتہ زندان کہ بودے تشویش وہ حال پریشان کہ بودے</p>

<p>می ووش کجا خوروی و ساغر کبہ و او سے آراستہ دست و راغوشش کہ خفته جعدت کہ کشیدست و لبت را که گزیدت حلاوت تاراج شد ای دل تو چه کردی</p>	<p>در ظلمت شب چشمه حیوان کہ بودی این سخت کرا بود و عین زمان کہ بودی پیش کہ نشستی شب و مہمان کہ بودی شہرت کہ خشیدہ مگس جوان کہ بودی</p>
---	--

<p>غزل ۹۳۳ از دیوان</p>	<p>بے بوسے گلے واری و لے رنگ بہار خسرو تو بظاہر ذہبستان کہ بودی</p>	<p>بقیہ شعر</p>
-------------------------	---	-----------------

<p>ای حیرت زیبای تو رشک تبار آنوری برگزینایید و نظر نقشے ز رویت خوبتر آفاق را گردیدہ ام مہربان ز زیدہ ام عالم مہربان سے تو خلقے ہر شیدائے تو ای راحت آرام جان باقد چون سرور و ان عزم تا شاگردہ آہنگ ضمیرا کردہ</p>	<p>ہر چند و صفت سکیم و حسن ان بیاتری شمسی ندانم یا قمر حوری ندانم یا بری سیا ز جوان دیدہ ام اما تو جزے دیگری آن نگیس شملای تو آوردہ رسم کا فر سے ز نسیان مرد و دامنکشان کارام جانم میرے جان و دل ما بردہ انیس رسم و کبر سے</p>
--	--

<p>المنشآت</p>	<p>خسرو غریب سے جگہ افتادہ در شہر شما باشد کہ از بہر خدا سوی غریبان نگرے</p>	<p>بذالاتجاب</p>
----------------	--	------------------

<p>حسن خلاق از خرد متدان تو ان کردن خوب بے خرد را عیب تو ان کرد و ترک و ب مطربے صلیقت خسرو را کہ اسے گنج سخن را کہ این علمیت کز وقت نیاید و رقم پاسخش گفتہ کہ من در ہر دو معنی کاظم</p>	<p>بزر بود آکو او بیستین لبوسے خربو و عیب نبود مور بخت سلیمان کہ بود علم موسیقی ز خلیس لطنم نیکو تر بود وان نہ و شوارست کاندرا کاغذ و دفتر بود ہر دورا سنجیدہ بر روز نیکہ آن بہتر بود</p>
---	---

<p>قرق بن گوہج میان ہر دو مقول دوست نغم را علی تصور کن نفس خود تمام گر کسی بے زیر و ہم نظم فرو خواند رواست در کتد مطرب سی بان بان ہون ہون ہون نامی زن را بین کہ صوفی وارد و گفتار نے پس بر بصورت ضرورت صفا صورت و سماع نظم را حاصل عروسے وان نغمہ زبورش</p>	<p>تا وہ ہر انصاف آن کہ ہر دو دانشور بود کو نہ محتاج سماع و صورت علیا کر بود نے معنی سچ نقصان نے بلفظ اندر بود چون سخن نبود ہمہ معنی اورا بر بود لاجرم محتاج در قول کسے دیگر بود ابراے شعر محتاج سخن پر بود بود نیست عیبے کر عروس خوبانی ز بود بود</p>
<p>ایضاً</p>	<p>من کسے را آدمی دانم کہ واندا این قدر در نذر اندر بر سر از من در نیرسد خربود</p>
<p>سفا کہ قصد و وستان دارد خس کہ صدیے سر چراغ برود</p>	<p>ہم بہ بند تر اسے خود تا چار عاقبت سوخت شود یکبار</p>
<p>ولہ</p>	
<p>جو انرو سے بدست آموز خود را بدست داد باید شد جو انرو</p>	<p>کہ نرو ہمتان مقدار یا بے جو انرو زبان بسیار یا بے</p>
<p>ولہ</p>	
<p>نہ رسم عمل بود کے طریق دانائے درون پر وہ ننگ کے چون بزیم خنگ</p>	<p>کہ زور خود کند اندر کز ات و ہر زلف برون پر وہ نوائے نزن چو پر وہ وقت</p>
<p>چو لاف پیش رود گفت کم رود خوباب چو باد شیر زود تیر کے رسد کہ بدت</p>	

<p>کہ گوئید ایسے مست از میں پیش بچشم بتمشان میں گفتہ خوش دگر باز است ہم حسین کند پیش</p>	<p>مشو خسرو و بشو خوش خسرو چو گفت خوش را ایسے عیب خواہے ہم کس گفت خود را خوب داند</p>
<p>کے از مزاج ظالم سوزندہ خوی خوش فی از گل چراغ توان یافت بوی خوش</p>	<p>ز افسردگان مجواثر زندرگے دل نہ شعلہ بر آتش لاله توان فروخت</p>
<p>عود ہر دم ہوش سید کند یاد آن خوئے نارسید کند بوسے خوش موی را سفید کند</p>	<p>گرچہ پر خوئے در کرم کوشد با ہر نطف امیداران را خوی خوش را در ابرویت خواہد</p>
<p>شوارچہ تر و فصیح باشد گر خود نفس سچ باشد</p>	<p>از گفتن سچ دل بسپرد گرد ز نفس سپر افع مرده</p>
<p>خود نام بویکراست میسست زیبا بے چشم خود و طفیل سست</p>	<p>از خود و کرم قبول حق جوئے مقصود ز سر نہ نور چشم سست</p>
<p>گر سخن یا فرود غ سے گوید راست گویم دروغ سے گوید</p>	<p>کس دین روزگار توان بانت ہر کہ گوید کہ راست سے گویم</p>

	ولہ	
کہ بر دیش دہریے درے خندہ کن گرچہ بود حاتم نے شاید البرق بخند و بروے		مرد بخشنده را کس گویند ہر کہ بخشد تو آنکر درے ابر اگر بر سر در یا بارو
	ولہ	
باشد آنرا چہ خوردی حاصل دیگر باشد غم امر روز ہمان روزت فرخورد باشد ہم کہ او غم خورد و زرخورد و خر باشد		حاصل خود بخورد و اندرہ بہو وہ مخورد و گر آنرا بخوردے حاصل دیگر نشو و ایلیے باشد باہستی نہ غم خوردن
	ولہ	
در کار خلق چشم کشادن بخیر و شر سوراخ عیب باشد و عریال را ہنر		روشن دلان صاف در روز داخل بود پوشیدہ نسبت نزد ہم کس کہ طاق را
	ولہ	
قبلا سازی وہ کہستے جاہل فسردہ را زا کہ در دین سجدہ نبود نماز مردہ را		تا کہ اسے بی ہمت از سر و فلس و ہر یک گر قبائے میکنے باری منہ سر بر زمین
	ولہ	
کو را قرآنہ ذردہ ہمت گذر بود ناچار مردہ بدہ و در بدہ بود		کے سر فرورد بخفیض اہل کسے لیکن چو احتیاج عمان خرد گرفت
		از مال دون طبع کہ در ماترگی رواست مدقوق را دواسے پسین شیر خربو د

عوان ترا کے مک شغلے مفرامے	اکہ بدنامت کند از رشوہ خوار کے
کسے کز بہر تو با حسیق بد کرد	کند با تو ہمین ناساز گار کے
ایضاً	کسے کش پروردے از خون مردم
	وفاداری از د چون چشم دار کے
بجاہ فقر تو اگر نامے بہت باش	کہ گرجہ سپیج نداری بزرگ وارندت
بدانکہ با ہمہ ہستی شوی خلس میں مزاج	کہ گرجہ قارون باشی گذارندت
	دلہ
گریہ مردم ز بہر مرگ خوشیانی داوہ اند	خندہ نے بہر سحر و لایع و بازی ہوس
لیک گریہ خاص بہتر سے انہو بایفتے	باز بہر ویدن اشتیاق و دیار و پس
ایضاً	خندہ بہر ریش آن بے نیتے کر سیکند
	دعوی عشق خدا و ماسو اللہش ہوس
گرچہ فرزند زاوہ ملکست	ولہ بخت اگر نسبت خاک بنجایید
در گدائے دہست دولت مند	لنگ کار از وزیر بر بایید
گرچہ ما و ز ترا دولت مند	سے بہر وہ دل بفرساید
	دلہ
کسے کز عشق دولت مند کردو	بغیر اید ہزاران اعتبارش
نہ بینی کہ عشق بلبل مست	یکے عرست و مینوانی ہزارش
	رباعیات
صانع احد کے کہ ساخت چرخ کس	لے عقل رسد کتبہ و محفش نہ سخن

اور خود ز یک امر کن جهان پیدا کرد	آن کیست کہ در قضا ش گوید کہ مکن
	ولہ
یارب کہ امان نہ آب و گل وہ مارا	تو بہ رنگار ان چکل و وہ مارا
در عالم بیدے تارہ و انگاہ	چون دل پر و دوست دل وہ مارا
	ولہ
ہر جا کہ سخن ورت ورت روافتد	وہ کہین دل بت پرست آنسو افتد
یارب تو مرا دروٹ و وک لصدق	ہو گویم داندر دل من ہوافتد
	ولہ
از غم مراد ندر کے خیرے	کن از رہ عقل در شہادت نظرے
اللہ و محمدت پیوستہ بسم	یعنی کہ میان شان گنجد و گرسے
	ولہ
وصف شرف تو بیش از ادراک آمد	سبق ادبیت بعد واپاک آمد
تو قیام تو کہ صحیفہ پاک آمد	لولاک لما خلقت الا ظلاک آمد
	ولہ
ہر چند تو امی دل کہ بقران بیٹھے	در حق محمد ہمہ احسان بیٹھے
در حلقہ خاتم النبیین بنکر	تا در دل او اصبح رحمان بیٹھے
	ولہ
اے آنکہ شدہ طفیلت آوم پیدا	گشت از سبب تو چرخ اعظم پیدا
نور تو گنجد چو در یک عالم	بہر تو خندہ اگر دوو عالم پیدا

	ولہ	
احمد نامے کے کہ کان عالم زو بود سپار چکید قطره با از آدم		بیکتو کے قبائش فلک نہ تو بود آن قطره کہ جب گشت آخر او بود
	ولہ	
شیخے بحق نظام دین شد مارا صاحب قدمیت ہر مریدش کہ کند		گنجور خداست عالم با لارا برگشتی کفش عبسہ نہ در یادا
	ولہ	
از شیخ نظام چون سلامت مرا امید پس مراد و کامست مرا		با حسن عمل عیش مرامست مرا زیرا ہمہ کار با نظامست مرا
	ولہ	
اسے دوست رضا بکرم زیدانے وہ چشمست چوز تا کند گرتن خوا ہے پاک		ذریعہ است حق داو مسلمانے وہ غسلش تو زگرہ پشیمانے وہ
	ولہ	
بستان چو لبر کشید پیرایہ ابر گل لیک لطیف و نازک آمد در باغ		آوردہ ہر د شیر سرد و ایہ ابر ترسم کہ گران شود با وسایہ ابر
	ولہ	
مائیم خراب جرعة میخواران		مارا چہ عنم از طعمہ نیکو کاران
ای سہ کہ لکہ میخور و لذت خواران کے عنم جوہ از سر زش ہشیاران		ولہ
ایضاً		

دیرین بی پر یوشان سلیمانی ماست ہر قطرہ سے نگین سلطانی ماست		ورطک قلم در کہ جہا بنائے ماست سند چو بر آستان خمار کشم
	ولہ	
لیکن نہ چو من کہ زار و بے تیرم ایشان ہمہ سیریند و من میرم		گیسو کے تو بے بسیت ہم زنجیرم ہم تو یکن فسوق کہ از دیدن تو
	ولہ	
سو داسے تو از سینہ میر تو ان برد صانع ترا زین عمر بسیر تو ان برد		چشم از رخ تو جاسے دگر تو ان برد بے رو سے تو میر و دل بسیر عمر زین
	ولہ	
جان خواہم داد بلکہ جان خواہم برد من رحمت خویش از میان خواہم برد		دخت از در دوست بر کر ان خواہم برد ای دل پس ازین تو دانی و آن میر جو کے
	ولہ	
چشم تر و اشک گو بہر افشائیم داد کن برب خود حوالہ من دانم داد		زلافت کشم شب بہ شب جانم داد بوسے کہ بگفتے از ترا دشوار ست
	ولہ	
دیا چہ نام و ننگ یکسو کر دیم باز بچہ کو و کان بتارو کر دیم		مانیم کہ از قبلہ بیت خو کر دیم دل را کہ ہے خزینہ معرفت ست
	ولہ	
آلودہ ہوسے آستانے آئے		اسے باو کہ از کو کے وفاسے آئے

زین گویند که نغزو جان نغمه آئی	من سے دامنم کہ از کجی سے آئی
ز آنکه که مرا غم تو چون جان بست	خون رختیستم ز مردم و دیره فن بست
زین گویند بسین اشک مرا خارا آخر	خون من و خارا زاده چشم من بست
دل در شکن زلفت و تو مای تو بماند	جان نیز خود ره در هوای تو بماند
هر کس سر خود گرفت و رفت از کوسه	الا سر من که زیر پای تو بماند
گویند نصیحت از چه آسترون آرد	عشق از دل عشاق برون چون آرد
سوزن که بسید حیل کشد خار ز پای	پیکان ز جگر چو کمانه بسرون آرد
شب ساقی دوست رو مرا دشمن بود	من مست و بدل آن بت سیمین تن بود
هر باده که بود خون میان من بود	کوئی که بر آتش دلم رو عنق بود
عاشق که شد افروخته جان و جگرش	هست از دل خود غمش نه از سیرش
پر دانه نه شمع سوخت تا با بسیرش	بلکه آتش دل گرفت در بال و پرش
چشمست که جفا با ترحم آسترون آرد	تا چند شتم بر من محسرون آرد
این گریه من که بشردی پیشه گرفت	ترسم که شبی بر تو شبی چون آرد

	ولہ	
مارا از حرین و روحان مسیبا یہ آن شیفہ سوختہ جان می آیہ		بل جربہ کش و روکشان سے باہر آتش زو و بجان و مان سے باہر
	ولہ	
از شعلہ عشق ہر کہ افرودتہ نیست گر سوختہ دل نہ زما دور کہ ما		یا اوسہ سوزنے دلم و دختہ نیست آتش بدلے زہیم کان سوختہ نیست
	ولہ	
گر دل بگناہ سے شو دو گوئے شو از دل زو و خیال خطا پسران		در عقل ز راہ سے شو دو گوئے شو گر نارسا ہاہ سے شو دو گوئے شو
	ولہ	
زین پیش من گوئے چو تو مردم خواری گرا از تو نیابم بہ ہوس دیدارے		عشقتے دو کے دور و سے و ہمارے کم ز انکہ درین ہوس مہرم بارے
	ولہ	
جانا منشیین بر گندے تیزی آہ تا در سر کوئے تو نہ پنداری سہل		آتش رسدت از آتش انگیزے آہ شب گردی گریہ و سحر خیزے آہ
	ولہ	
اے غم مہین کہ بر من غمخوار آئے		وقتے چہ شو دو گر بہ دل زار آئے
		دیشب کہ سیاہ سے کنی روز مرا یاد ب کہ بروز من گرفتار آئے

تا چشم تو بنمود ز ابرو مجسراب بر خاک در تو مردم چشم مرا		زان قبل بناسے دین من گشت خراب فرض است تیم ارچہ عرقت در آب	
	ولہ		
دوش آمدہ و وعدہ شرابم میداؤ می پرسیدم حال دل او خامش بود		خونابہ بجایے سے تاہم میداؤ وان زلف بجایے او جوہم میداؤ	
	ولہ		
گر جان برو و بجز لقا و دیدن تو دیدہ کہ ترا دید مرا کرد اسیر		چہ فرق زنا و دیدن تا و دیدن تو بجراشش سزا کرد بنا و دیدن تو	
	ولہ		
کوئے تو کہ بستر خاک نہ بنیم آنجا جاسے کہ چکہ خوبی ز رحمت تا مردم		نشینم تا رجوان غنیم آنجا گر خون دل از دیدہ بنیم آنجا	
	ولہ		
نامے صنمے کہ در دلم رہ دارو با آنکہ سر و فاندارو چہ خوش است		در ما بدھسہ کو دل آگہ دارو آن شوخ سہ طرہ کہ بر مہ دارو	
	ولہ		
گر بیم برزدہ یعنی خطا من عیب من		کہ مرا محنت ایام ہبسم برزدہ بود	
	ولہ		

انتخاب تقریبات مطبوعه سابق

تقریباً ہر ہفت روزہ سالکان طریق سخیذانی مشہور ہے ہر ان مراحل کتبہ برانی
فصل دوران احوال زمان جناب ششی محمد ظہیر الدین خان بہادر مرحوم و غیرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ایسحاق لا علم لنا الا ما علمت لنا انک انت العلیم الحکیم

<p>از نام تو ہر نام کشد نامور ہیا الشعر و البحر لفظہ کان جلالا آن منظر ذات احدی ختم رسالت قد تجلیت لشمس و بدر اولی لا</p>	<p>نام تو بود نام خدا از ہمہ بالا الحمد لمن حرم حسرا الجبجا آیات عیبات بران سید والا در شرح طالع شود آن مہر نبوت</p>	<p>ای نام تو سر نامہ دیوان سخن سیساقک یارب تقدس و تقوی آن باعث ایجاد و دو عالم تلو لک قد فصلا اللہ جمالا و کمالا</p>
---	--	--

برابر باب سخن شناس سیکو ظاہر کہ ہر چند مذاق سخن و طرز بیان تمام اہل سخن ہر یک بطرتہ
جد است کہ یکے بدریکے سے نیما نذر کلام معجز نظام حضرت امیر خسرو و علیہ الرحمۃ راشانی
و آئی و گرت ہر کہ وے و اردو اند کہ خانہ کعبت و در نامہ عیبت قسم من قسم سے
از اندرون خانہ جو آید بند برون + خود از یکین بود متصور نہ از مکان + ہر یک از
شعرا بقدر حصہ از مبد ر فیوض نصیبے و اوہ اند کہ و ران صفت مستثنے است مگر حصہ این
خسرو و اعلم سخن از ہر صفت و ہر صفت مبرہ و انی و نصیبے کا فیست ع انچہ خوبان ہر روز
تو ہما داری + پیدا است کہ ہر علم و فضل و کمال اکتسابیت کہ بیرون تحصیل از اوستا و تعلیم
و تعلم حاصل ہی شو و مگر این شعر و سخن و طبع مزون بعض وہی است کہ محتاج تعلیم

و اگر حساب نباشد از اینجا است که شعرا را تلاذ از الرحمن گفته اند خود نظام هر که اکثر آن تا خوانده
 حرف نا آشنا که هیچ از عرض و توانی و اوزان و نطق انا عیلم و بحور شعر هر که ندارند و شعر
 جهان مضامین عالی میگویند که بر دلها کار میکند که تمام مستوی حضرت مولانا علیه الرحمة
 برین دعوی شاهد عادلست که میفرمایند من ندانم فاعلاتن فاعلات شعر میگویم
 به از آب حیات پس از همین جا توان بدست که همه علوم که حساب بوده اند مگر این
 موزونی طبع و بهیست و موهبه کلام درین نیست که میگوید تر از دروغ و رعب
 نبوده است چنین عیب ممنوع شرعی و در نمازهاست که هر چه باشد که احسنه الذکر گفته اند
 چون در مقام کذب مرتب باشی نیست کیفیت که در مقام صدق که گفت شد

چو در مقام در حوست مجموعی باش
 خیال کن که چها لطف نشود پیدا
 چرا که کذب کنی صرف طبع موز و ترا
 که گفت طایع نادون از دوا
 اگر مبالغه حسن بشیر میدانی
 کمال است بود دون تبه حمد و ثنا

که عیب کذب در حسن است و خطا اقرا
 که از کجا یکی رتبه سخن برسد
 چه جای که گفتن آن لایمان به سجدا
 بهین مراد ز ما نیستی که باشد
 بطرز قنوسه روم گر کنی اظلا
 که قدر سخنین جا کنی مبالغه صرف

بوجود طبیعت زود بیعت و بهی
 بجای است خود نماند اندکی فرما
 بود اذ اسمو اللعوب الامضوا عنه
 که اظالم آمده و من انقصری کذبا
 شوی تو از شعرا می تلاذ از الرحمن
 بجهت مناجات کن مبالغه

ز حد ناطقه برتر بیان نفس الامر درین مبالغه اشراق را چه باشد جا

آدم رحیل سخن

پس این سخن بانی در بیان همین خسرو اقلیم سخن دیده شده اگر علط نکتہ اندرین مبالغه
 نیست + که خود معاینه باشد بجزیم ظاهریین + هر چند تا اثبات کلام و بیان ترا نسبت
 بسوداوه اند که نامش البیان نسیم اگر اینجا در کلام این سخن نظام اعجازیست و گریست

کہ ہر جیسے وقع نامہ پر اجماعاً از کلیم۔ اگر خلا مکتم تمام کتاب عجا از خسرو کے برین و عروس کے شاہ
 عادلست و شاہ ثانی انیک ملے و سل الاشہا و مشہادت قول من ورین عالم
 شہادت مشہادت پر خاستہ کہ خود آن سخن بیان از جہا منطومات خود چہار دیوان
 مستثنی فرمودی لقیہ نقیہ و دم تحفہ لقصہ کہ غالباً در زمانہ سفر سنی از ناطقہ
 بخامد رسیدہ باشد سوم وسط الحیرۃ کہ شاید در وسط ایام حیات بزمانہ شباب زانہ
 بنا کر شیدہ باشد چہارم عترۃ الکمال کہ آخر در کبیل عمربیل پذیرفتہ باشد پس خطبہ
 و سیاہ لقیہ نقیہ کہ خودش اشباب فرمودہ این را بعد عناصر را بہم ترکیب دادہ چہنیں بیست
 مجموعی و صورت کذاتی این آدم ثانی را بوجود آور دو کہ ثانی تبار و این را کہ با مدرا و شک
 مطیع ہشتک کردہ از دواج و او مدبرین اترج کہ توالد و تاسل پیدا آمد یک عالم ثانی
 ازین آدم ثانی آبا و شد کہ فنا پذیر نیست تا عالم باقیست انہم باقیست پس ورین
 ہر چہا عنقر زمانہ صغر را نیز لہ عنقر آبی تصور توان کرد کہ سیرج البقول و سیرج الترمک و
 رقیق الطبع بالطبع است انہم صفات آبی در طفلان صغیر السن پیدا است کہ ایجا مراد از
 تحفہ لقصہ است و زمانہ وسط الحیرۃ و شباب را کہ نیز لہ عنقر آتش توان دانست کہ
 حرارت آتش ایام جوانی چہا کہ افتد وانی محتاج بیان نبود ہست ایجا عبارت از
 وسط الحیرۃ است و زمانہ او اسر عمر را کہ حد کمال عمرست نیز لہ عنقر خالی توان دانست
 کہ اتم و گے و خاکسار ہا از مقتضای این عمرست پس سے پیش از خاک شدن ہر کہ کہ
 خود را خاک با یقین رہتہ خاکش کہ در و از افلاک پس ایجا مقصود از دیوان عترۃ الکمال
 است کہ براسے وقع عین الکمال بعد کمال عمر کمال رسیدہ و آن بقیہ نقیہ را کہ جامع
 انہم عناصر متضادست نیز لہ عنقر باوی معلوم توان کرد کہ اتم و بیجا ترکیب انہم

عناصر از عنصر باد نفس مست تاکہ بانفس درین صورت غنصری جاہلیت صورت کدائے
 و ہنیت مجموعی این ہو لاسے خاک کی قائم و باقیست و از لیس فلس لاجرم ہنیت مجموعی این
 کتاب این ہمین ترکیب خاص لقبہ نصیہ از باقیات صالحات باقی و قائمست کہ
 بر کسی از و دواج و امتزاج مطبوعہ مطبع نوالد و تناسل پذیرفتہ از یک ہزار ان کشیدہ
 صورت بقاسے دوام پیدا کرد کہ مصرع من نمانم این باندریا و کار بہ و لک فضل اللہ
 یوتیہ من نثار و اللہ و افضل لعظیم

اقاویل حلین و حلین میل صاحب مطبع فیض منج عالی ہمم معا
 شیم اولو اعزم زمانہ بیروت و منوت یگانہ قلاطون دانش اسطو
 شعور جناب عالی القاب ششی نو لکشر صاحب صاعدہ اللہ با علی المر
 شعر کیفیت تلاش و ہمسائی این مجموعہ حقیقت طبع این نسخہ مطبوعہ

چند آنکہ بوالا صولگی و بلند خیالی این مطبع اکثر تصانیف لطیف قدما ی رحمہ اللہ بطبع
 خواہش شایقین و قفاً فوقاً بطبع رسیدہ اشاعت پذیر گردید و مزید بر این منظور
 اہل نظر آقا و وہر و احد نو فور ہر بانی و اقدردانی و او بچہن فرط مستند سے ارباب
 نسبت کلام معجز نظام حضرت امیر خسرو و ولوی علیہ الرحمۃ دریافتہ در جاہل سے
 تلاش و جستجو سے ان شافقتہ اگرچہ خیالات بلند و مقالات ارجمند این بزرگوار قبول و
 کردگار بشیر بشیر لاکن درین زمانہ مانند نظر پوشیدہ از نظر اگر بقاسے در مجلس و بدو
 سماع قوالی غزلے از تعین شریف سرانید شنوندہ ذوق باب گشتہ جو پاسے

دیوان فصیح مبین گزید و آن حکم عطا یافت مشتاقی مشتاق سرگرا اینها یافت نظر باین
 همه تن آرزو با یوم در روز شب در جستجو تا اینکه بمصدق چونبند یا بند و روز
 و خدمت ابوالحسن یوسف علی صاحب لکهنوی که در سرکار بھوپال علاقه
 دارند و وی ہستند اور روزگار ندر بسبیل تذکرہ و کرم ہمہ سعی دیوان این خسرو
 سخنران با قسط خواہش مستندان مبین آمد خصوصاً شوق و روانی خود بر زبان مولوی غلام
 معری الیہ نظر شوق احقر مجربوئے انتخاب چار دیوان حضرت ایشان کہ مانند جان عزیز
 و نہان میداشتند لطف داشته منت بر جان مستندان گذارند چون مجربوئے
 موصوفہ نظر کردم شاہد آرزو در بر کردم طرفہ مجربوئے کہ خود آن طوطی شہوان زبان ہندوستان
 از چار دیوان خوشتر است و اوہ کیفیت چار فصل عالم بلا فصل باین یک فصل بلاغت
 و فصل نہاد و چار عنصر کہ کمال و معنی و چار گلشن نہال صافی و ہستی فی فی چار قب تارک
 میری و خانی و چار بالش بہر و نکتہ وانی یک یک دیوان ازان مانند مصرعہ چارم رباع
 مصرع و ذوق و آرزو بہر ترصیح مصرع نخستین تحقیقہ لقصہ مطبوع طبائع صنیر و کبیر
 و دین و وسط الحیرۃ مانند آب حیات بے نظیر سوین عترۃ الکمال کمال عزت
 مغز و ممتاز چارمین لقصیہ لقصیہ بہ باقیات صالحات سر فراز قصائد لاجواب غزلیات
 انتخاب قطعات بزرگ قطعات فراوان خورم و خوش با عیبات مانند چار موعبہ کوثر
 و گلش باین چار ارکان معنی مجربوئے چار عنصر خسروی کفایت لطیفہ عنسی و نکتہ لاریبی چنانچہ در
 و بیابہ مصنف لشرح اسما سے و داوین ازین نکتہ ایماہی بسین بہ منضدہ نیکو بسرین بوضوح
 ہمجو غیر تر قب نعمت بر خود بالیدم و از نہایت شادمانی در سرین گنجیدم خواستم کہ تنہا
 تسلز و بیاشم این اعلا سے اعلی بر سماہ طبع نسیم و بہمانی ارباب زمان ہم نسیم ہمد و ہمدو کہ ہم